

Міністерство юстиції України
Харківський науково-дослідний інститут судових експертиз
ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса

Ароцкерівські Читання

*Збірник матеріалів міжнародної
науково-практичної конференції,
присвяченої 90-річчю від дня народження видатного
вченого-криміналіста, доктора юридичних наук,
професора Л. Ю. Ароцкера*

*м. Полтава,
25 травня 2017 р.*

Харків
«Право»
2017

УДК 343.98
ББК 67г+67.9(4УКР)6
А 84

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса (протокол № 4 від 29.03.2017)

Проведення засідання зареєстровано Українським інститутом науково-технічної експертизи та інформації (посвідчення № 670 від 1 грудня 2016 р.)

Редакційна колегія:

Клюєв О. М., директор Харківського НДІСЕ, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України (голова редколегії);

Шепітько В. Ю., завідувач кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії правових наук України, Заслужений діяч науки і техніки України (співголова редколегії);

Сімакова-Єфремян Е. Б., заступник директора з наукової роботи Харківського НДІСЕ, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник (відповідальний секретар редколегії);

Свідерський О. О., заступник директора з експертної роботи Харківського НДІСЕ;

Петрова І. А., завідувач лабораторії Харківського НДІСЕ, доктор юридичних наук, професор;

Ольховський В. О., завідувач кафедри судової медицини, медичного правознавства Харківського національного медичного університету, доктор медичних наук, професор;

Дереча Л. М., завідувач сектору Харківського НДІСЕ, кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник;

Хоша В. В., учений секретар Харківського НДІСЕ, кандидат юридичних наук;

Дьяченко О. Ф., кандидат технічних наук, старший науковий співробітник

Відповідальний за випуск: О. Ф. Дьяченко

Відповідальність за достовірність інформації, що міститься в надрукованих матеріалах, несуть автори. Деякі доповіді мають дискусійний характер, оскільки їх автори висловлюють свою особисту думку, яка не завжди збігається з поглядами членів редколегії, і несуть персональну відповідальність за достовірність наведених фактів і відомостей.

Ароцкерівські читання : зб. матеріалів міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 90-річчю від дня народж. видат. вченого-криміналіста, д-ра юрид. наук, проф. Л. Ю. Ароцкера (Полтава, 25 трав. 2017 р.) / МІОУ, ХНДІСЕ. — Харків: Право, 2017. — 190 с.

ISBN 978-966-937-203-1

Збірник містить матеріали, у яких відзеркалено значний внесок Л. Ю. Ароцкера в розвиток теорії криміналістики та судової експертизи. Особливу увагу приділено деяким дискусійним питанням теорії й практики судової експертизи, криміналістики та кримінального процесу, застосуванню новітніх способів і технологій криміналістичної техніки й тактики, спеціальних знань у судочинстві.

Для науковців, працівників правоохоронних органів, суддів, судових експертів, викладачів, аспірантів, студентів вищих навчальних закладів.

ББК 67г+67.9(4УКР)6

ISBN 978-966-937-203-1

© ХНДІСЕ, 2017
© Видавництво «Право»

«Універсальний механізм» дозволяє повністю автоматизувати ці операції, що значно підвищує продуктивність праці дослідника. Якщо об'єкт містить більше двох десятків тіл, то навіть уведення традиційних даних для опису його інерційних і кінематичних властивостей пов'язане зі значними витратами часу. Реалізований у програмному комплексі «Універсальний механізм» метод підсистем значною мірою спрощує цю процедуру, особливо у випадках, коли аналізується технічна система, що містить декілька типових підсистем, тобто, якщо моделюється поїзд, котрий складається з локомотива та двадцяти однакових вагонів, то введення даних потрібне лише для локомотива й одного вагону. У свою чергу, локомотив (вагон) можна розділити на окремі підсистеми, деякі з яких будуть однаковими (кінематично тотожними). З однакових підсистем слід описати лише одну, що дозволяє економити час і уникнути значної кількості помилок.

Побудована в програмному комплексі «Універсальний механізм» комп'ютерна модель дає можливість оцінити основні динамічні характеристики рухомого складу, зокрема показники його стійкості від сходження з рейок. Цей програмний комплекс дозволяє виконувати автоматизований аналіз динаміки рухомого складу, зменшуючи ймовірні помилки та скорочуючи час на дослідження причин сходу з рейок рухомого складу.

УДК 343.98

В. А. Коршенко,

провідний фахівець Харківського національного університету внутрішніх справ

ОБ'ЄКТИ СУДОВОЇ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Розвиток і вдосконалення телекомунікаційних систем та окремих комунікаційних пристроїв, їх загальна доступність для пересічного громадянина, а також наявність людського фактору у вигляді жаги до задоволення власних амбіцій і наживи породили новий вид суспільно небезпечних діянь, де такі системи та пристрої використовуються неправомірно або самі стають об'єктом незаконних посягань. Аналіз судової й слідчої практики свідчить про те, що кваліфікація таких діянь як злочину, їх розслідування вимагає необхідність використання спеціальних знань із сучасних телекомунікаційних та інформаційних технологій. Основною процесуальною формою застосування таких спеціальних знань є судова телекомунікаційна експертиза, яка стала новим сучасним видом інженерно-технічних судових експертиз.

При становленні нового виду судових експертиз одним із основних завдань є визначення об'єкта дослідження, правильне трактування якого набуває особливої значущості для визначення місця судової експертизи в системі класів, родів, видів судових експертиз, установленні меж компетенції експертів і вирішенні інших питань використання спеціальних знань під час розслідування злочинів¹. При цьому необхідно враховувати, що сукупність зазначених об'єктів у процесі розслідування може розглядатися як знаряддя злочину і як носії слідів злочину.

Основна проблема визначення об'єктів судової телекомунікаційної експертизи полягає в тому, що суспільство живе в умовах постійного прогресу в телекомунікаційній галузі. Майже щоденно з'являються нові телекомунікаційні стандарти, протоколи, способи передачі та збереження інформації. Паралельно розробляються й виготовляються нові пристрої, здатні їх підтримувати, та створюється нове програмне забезпечення. Пристрої, у свою чергу, об'єднуються в телекомунікаційні системи й мережі за різними принципами, топологіями й схемами функціонування та взаємодії. Усе це призводить до висновку, що вичерпний перелік об'єктів судової телекомунікаційної експертизи навести практично неможливо. У деяких випадках об'єктом судової телекомунікаційної експертизи можуть бути пристрої, які не є телекомунікаційними засобами в класичному розумінні цього слова. Сьогодні різноманітні комунікаційні модулі можна зустріти скрізь: у дитячій іграшці, лампі освітлення, кросівках, холодильнику, наручному годиннику тощо. Слід зазначити, що такий модуль може мати певні телекомунікаційні властивості, що закладені виробником, так і набути їх в результаті перепрограмування або технічного доопрацювання (перероблення чи дообладнання).

¹ Шербаковський М. Г. Проведення та використання судових експертиз у кримінальному провадженні: монографія. Харків: В деле, 2015. С. 62.

Відповідно до основних положень судової експертології об'єктами судових експертиз є матеріальні джерела інформації, котрі піддаються експертному дослідженню й за допомогою яких експерт пізнає обставини, що належать до предмета експертизи. У вітчизняній літературі відсутнє визначення об'єкта судової телекомунікаційної експертизи. Спираючись на зазначені в законах України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах»¹ та «Про телекомунікації»² терміни, можна запропонувати таке його визначення. *Об'єктом судової телекомунікаційної експертизи є матеріальні об'єкти, їх сукупність або частини, які за своїми властивостями могли або за певних умов можуть передавати, випромінювати та/або приймати знаки, сигнали, текст, зображення, звуки, повідомлення й іншу інформацію будь-якого роду за допомогою радіо, дротових, оптичних, електромагнітних та інших систем (зазначені системи в цілому і їх складові елементи), програмне забезпечення, а також інформація, яка міститься в цих об'єктах. Виходячи із наданого загального визначення, можна запропонувати таку класифікацію об'єктів телекомунікаційної експертизи:*

1. Клас апаратних об'єктів, що включає такі види: телекомунікаційні системи, персональні комп'ютери, периферійні пристрої, мережеві апаратні засоби (сервери, робочі станції, активне обладнання), лінії зв'язку (кабелі, комутаційні дроти тощо), інтегровані системи (органайзери; мобільні телефони, смартфони, планшети тощо), вбудовані системи на основі мікропроцесорних контролерів (імобілайзери, транспондери, круїз-контролери, навігатори тощо), стаціонарні й мобільні передавачі та приймачі, будь-які комплектуючі всіх зазначених компонент (апаратні блоки, плати розширення, мікросхеми тощо).

2. Клас програмних об'єктів, що включає програмне системне й прикладне забезпечення.

3. Клас інформаційних об'єктів, який складає інформація у форматах баз даних, файлах реєстрації, текстових та інших форматах.

Запропонована класифікація об'єктів заснована на видовому поділі й не є всеохоплюючою, оскільки намагання навести вичерпний перелік об'єктів, які потенційно можуть бути надані для проведення експертного дослідження, здатні призвести до суттєвого звуження можливостей застосування спеціальних знань при проведенні телекомунікаційних експертиз.

УДК 343.983:502.34

І. В. Богданюк,

завідувач лабораторії Харківського НДІСЕ, кандидат юридичних наук

СУДОВА ІНЖЕНЕРНО-ЕКОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА ЯК ДЖЕРЕЛО ДОКАЗОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Науково-технічний прогрес і посилення антропогенного тиску на природне середовище неминуче призводять до загострення екологічної ситуації: виснажуються запаси природних ресурсів, забруднюється природне середовище, утрачається природний зв'язок між людиною та природою, погіршується фізичне здоров'я людей, загострюється економічна й політична боротьба за сировинні ринки, безвідповідальне й споживче відношення до природи ставить людство на межу екологічної катастрофи.

Порушення вимог правил екологічної безпеки зазвичай виявляються в здійсненні в ході виробничого процесу операцій, заборонених правилами, чи в бездіяльності окремих осіб. Злочинна дія може складатися й у неналежному виконанні посадовою особою чи безпосереднім виконавцем роботи вимог, передбачених відповідними правилами, або, навпаки, виконанням таких дій, які для даної технології заборонені правилами. Бездіяльність може виявлятися взагалі в недотриманні особою вимог, передбачених правилами екологічної безпеки, або в невиконанні при виробничому процесі частини передбачених правилами дій.

Аналіз слідчої й судової практики показує, що збирання та дослідження доказів при розслідуванні злочинів, пов'язаних з порушеннями вимог екологічного законодавства, неможливо без використання спеціальних знань у галузі екології, біології, хімії та інших наук. Підставою для призначення судової

¹ Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах: Закон України від 05.07.1994 № 80/94-ВР // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80>.

² Про телекомунікації: Закон України від 18.11.2003 № 1280-IV // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1280-15>.